DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

10. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 2

Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

10. Sınıf Tarih · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 2)

1. Bir tarih öğretmeni, Türk devlet geleneğindeki değişim ve sürekliliği tartışmak için iki kısa metin hazırlamıştır. Kaynak A İslamiyet öncesi bir Türk devletini, Kaynak B Büyük Selçuklu Devleti'ni anlatmaktadır (kurgusal metinler).

> ***Kaynak A*** *"Kağan, ülkeyi yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından kendisine ve soyuna bağışlandığına inanırdı. Bu yetki sınırsız değildi: Töre, kağandan halkını doyurmasını ve adaletle hükmetmesini beklerdi. Bu sorumlulukları yerine getirmeyen kağanın, Tanrı'nın verdiği yetkiyi yitirdiği düşünülürdü. Ülke kağan ailesinin ortak malı sayıldığından ailenin erkek üyelerinin her biri tahtta hak sahibiydi; kağan ölünce yerine kimin geçeceğini belirleyen kesin bir kural yoktu."*
>
> ***Kaynak B*** *"Sultan, tahta çıktıktan sonra saltanatının Abbasi halifesince onaylanmasını beklerdi; halife de ona unvan ve lakaplar gönderirdi. Ülke yönetiminde töre kurallarının yanında şer'î kurallar da uygulanır oldu. Taht, otağ, tuğ ve bayrak gibi eski hükümdarlık işaretlerine hutbe, tuğra, çetr ve hilat gibi yenileri eklendi. Bununla birlikte ülke yine hanedanın ortak malı sayıldı; sultanlar adaleti sağlamayı ve halkın refahını gözetmeyi temel görevleri arasında gördü; orduda onlu sistem korundu."*

İki kaynaktan yararlanarak aşağıdaki maddeleri yanıtlayınız.

1.1. Türk devlet anlayışında **süreklilik** gösteren bir unsuru belirleyiniz ve bu unsuru her iki kaynaktan **birer** ifadeyle destekleyerek açıklayınız.

1.2. Kaynak B'de hükümdarlık alametlerine yeni unsurların eklendiği belirtilmektedir. Bu değişimin ortaya çıkmasında etkili olan **iki** nedeni açıklayınız.

1.3. Kaynak A'da tahtın kime geçeceğini belirleyen kesin bir kural olmadığı belirtilmektedir. Bu durumun merkezî otorite açısından doğurabileceği sonucu, Büyük Selçuklu Devleti'nden **bir** örnekle açıklayınız.

2. Türkiye Selçuklu Dönemi'ni araştıran bir öğrenci, okuduklarından aşağıdaki notu çıkarmıştır (kurgusal).

> ***Kaynak*** *"Sultanın kendisine ait bağ, bahçe, tarla ve otlakların vergileri günlük giderlerde kullanılmıyor; savaş gibi olağanüstü zamanlarda kullanılmak üzere ayrı bir yedek hazinede biriktiriliyordu. Devlet; işini liyakatle yapan devlet adamlarına, din ve kültür alanında hizmet görenlere hazine topraklarından arazi veriyor, bu arazilerin bir kısmı da hayır işlerine ayrılıyordu. Bu kısmın geliriyle cami, medrese, hastane ve kervansaray gibi yapılar kuruluyor, bakımları da aynı gelirle karşılanıyordu. Yolda mallarına saldırı ya da beklenmedik bir kaza yüzünden zarar gelen tüccarın kaybını devlet ödüyordu; bu, bugünkü sigortaya benzeyen bir güvenceydi. Hayvan sürüleriyle geçinen konargöçer Türkmenler geniş otlakları olan yörelere, zanaatkârlar ve tüccarlar ise şehirlere yerleştiriliyordu. Şehirlerde mahalleler; din, köken ya da meslek farklılıklarına göre biçimleniyordu."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

2.1. Kaynakta adı verilmeden anlatılan **iki** arazi türünün adını yazınız ve her birinden elde edilen gelirin kullanım amacını belirtiniz.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2.2. Kaynakta sözü edilen tüccar güvencesi ile ticaret yolları üzerindeki yerleşme ve şehirleşme arasında nasıl bir ilişki kurulabileceğini gerekçesiyle açıklayınız.

2.3. Konargöçerlerin otlak bölgelerine, zanaatkâr ve tüccarların ise şehirlere yerleştirilmesinin sosyoekonomik amacını her grup için ayrı ayrı açıklayınız.

3. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu araştıran bir öğrenci, iki tarihçinin görüşlerini aşağıdaki tabloda özetlemiştir (kurgusal çalışma notu).

Ölçüt	Mehmet Fuat Köprülü	Halil İnalcık
Kuruluşu hangi çerçevede incelediği	Genel Türk tarihi içinde; Anadolu beylikleri ve Türkiye Selçuklu tarihinin devamı olarak	XIII. yüzyılın ikinci yarısında Orta Anadolu'daki gelişmeler ve Batı Anadolu'da gazi Türkmen beyliklerinin kuruluşuyla birlikte
Öne çıkardığı unsurlar	Anadolu'da Selçuklu ve İlhanlı hâkimiyeti döneminde Osmanlıların öteki Anadolu Türkleriyle siyasi, iktisadi ve kültürel birlik içinde olması	Türkmenlerin Anadolu'ya göçü; Moğol egemenliği altında hız kazanan gaza hareketi; bazı Anadolu şehirlerinin milletlerarası pazar hâline gelmesi
Kaynaklara dair not	XIV. yüzyıl Anadolu'su hakkındaki İslam kaynaklarının az ve yetersiz olduğunu belirtir.	Bizanslı kronik yazarı Pachymeres'in eserini Osmanlı rivayetleriyle karşılaştırarak okur.

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3.1. Tablonun ilk iki satırına göre Köprülü ile İnalcık'ın kuruluş görüşleri arasındaki **bir** benzerliği ve **bir** farklılığı açıklayınız.

3.2. Tablonun son satırından hareketle İnalcık'ın Pachymeres'i Osmanlı rivayetleriyle karşılaştırarak Osman Gazi hakkında ulaştığı **iki** sonucu yazınız. Ardından bu yöntemin, Köprülü'nün kaynaklar hakkındaki tespiti göz önüne alındığında kuruluş tartışmasına katkısını açıklayınız.

4. Bir tarih dergisi, "Osmanlı Hangi Yıl Kuruldu?" başlıklı özel sayısını aşağıdaki metinle tanıtmıştır (kurgusal).

> ***Kaynak*** *"Osmanlı Beyliği'nin ilk yıllarını anlatan yazılı kaynaklar hem azdır hem de olaylardan çok sonra kaleme alınmıştır; ilk Osmanlı kronikleri Osman Bey'in yaşadığı dönemden ancak bir asır sonra yazılmıştır. Bu boşluk karşısında bazı tarihçiler eksik bilgiyi kendi teorik çıkarımlarıyla tamamlamış, bazıları ise kroniklerdeki ve seyahatnamelerdeki menkıbeleri olduğu gibi gerçek saymıştır. Bu yüzden tartışma, devletin nasıl kurulduğu sorusuyla sınırlı kalmaz; hangi yıl kurulduğu da tartışmalıdır. Halil İnalcık, Osman Bey'in Doğu Roma (Bizans) ordusunu yendiği Koyunhisar (Bapheus) Savaşı'nın yılı olan 1302'yi kuruluş tarihi kabul eder. Kâtip Çelebi ise 1648'de yazdığı Takvimü't-Tevarih'te 1299'u verir. 1851'den sonra hazırlanan salnamelerde, II. Abdülhamid Dönemi'nde resmî kabullerde kullanılan bir nişanda ve 1869'da yazılan bir ders kitabında da 1299 yılı yer alır; o ders kitabına göre Osman Bey bu yıl Karacahisar'da adına hutbe okutarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin ders kitapları da çoğunlukla 1299'u esas almış, 1999'da Türkiye'de kuruluşun 700. yılı kutlanmıştır."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

4.1. Kaynağa göre kuruluş döneminin tartışmalı olmasının temelindeki kaynak sorununu belirleyiniz. Bu sorun karşısında tarihçilerin başvurduğu ve eleştiriye açık olan **iki** yolu açıklayınız.

4.2. Kaynakta kuruluş tarihi için ileri sürülen **iki** yılı, her birinin dayandığı olay ya da eserle birlikte yazınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4.3. Kaynakta 1299 yılının salnamelerde, resmî bir nişanda, ders kitaplarında ve 700. yıl kutlamalarında tekrarlandığı belirtilmektedir. Bir tarihin pek çok yerde tekrarlanmasının o tarihi kesin olarak kanıtlayıp kanıtlamadığını, bu kaynakların yazıldığı zamanı dikkate alarak değerlendiriniz.

5. Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

> *Yıldırım Bayezid, Anadolu'daki Türk beyliklerini Osmanlı'ya bağlayıp merkeziyetçi bir yönetim anlayışı benimsedi. Bu siyaset yüzünden imtiyazlarını ve topraklarını kaybeden bazı Türkmen beyleri, eski konumlarına dönebilmek umuduyla Emîr Timur'un himayesine girdi. Osmanlı kuvvetlerinin Memluk topraklarına girip Malatya ve Elbistan'a kadar ilerlemesi ise Memluklerle ilişkileri bozdu; böylece Timur'a karşı kurulabilecek bir Osmanlı-Memluk ittifakının önü kapandı. Timur'dan kaçan Celâyirli Sultan Ahmet ile Karakoyunlu Kara Yusuf'un Osmanlı'ya sığınması da iki hükümdar arasındaki gerilimi büyüttü. Anadolu'yu ele geçirmek isteyen Timur ile buradaki hâkimiyetini güçlendirmek isteyen Bayezid'in çıkar çatışması, 28 Temmuz 1402'de Ankara yakınlarındaki Çubuk Ovası'nda iki orduyu karşı karşıya getirdi. Savaşı kaybeden Bayezid esir düştü. Timur, Osmanlı'nın toparlanmasını önlemek için Anadolu beyliklerinin yeniden kurulmasına izin verdi; Bayezid'in oğullarını da bulundukları bölgelerin hâkimi ilan etti. Şehzadeler 1402-1413 yılları arasında hem birbirleriyle hem de Anadolu beylikleriyle mücadele etti. Fetret Devri adı verilen bu dönemde Osmanlılar Balkanlardaki topraklarını büyük ölçüde korudu ancak Anadolu'da önemli toprak kayıpları yaşadı.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

5.1. Metne göre Yıldırım Bayezid'in Anadolu'da izlediği siyasetin Ankara Savaşı'na giden süreci nasıl etkilediğini **iki madde hâlinde** açıklayınız.

5.2. Savaştan sonra Anadolu'nun siyasi görünümünde meydana gelen değişiklikleri metinden **iki kanıt** göstererek açıklayınız.

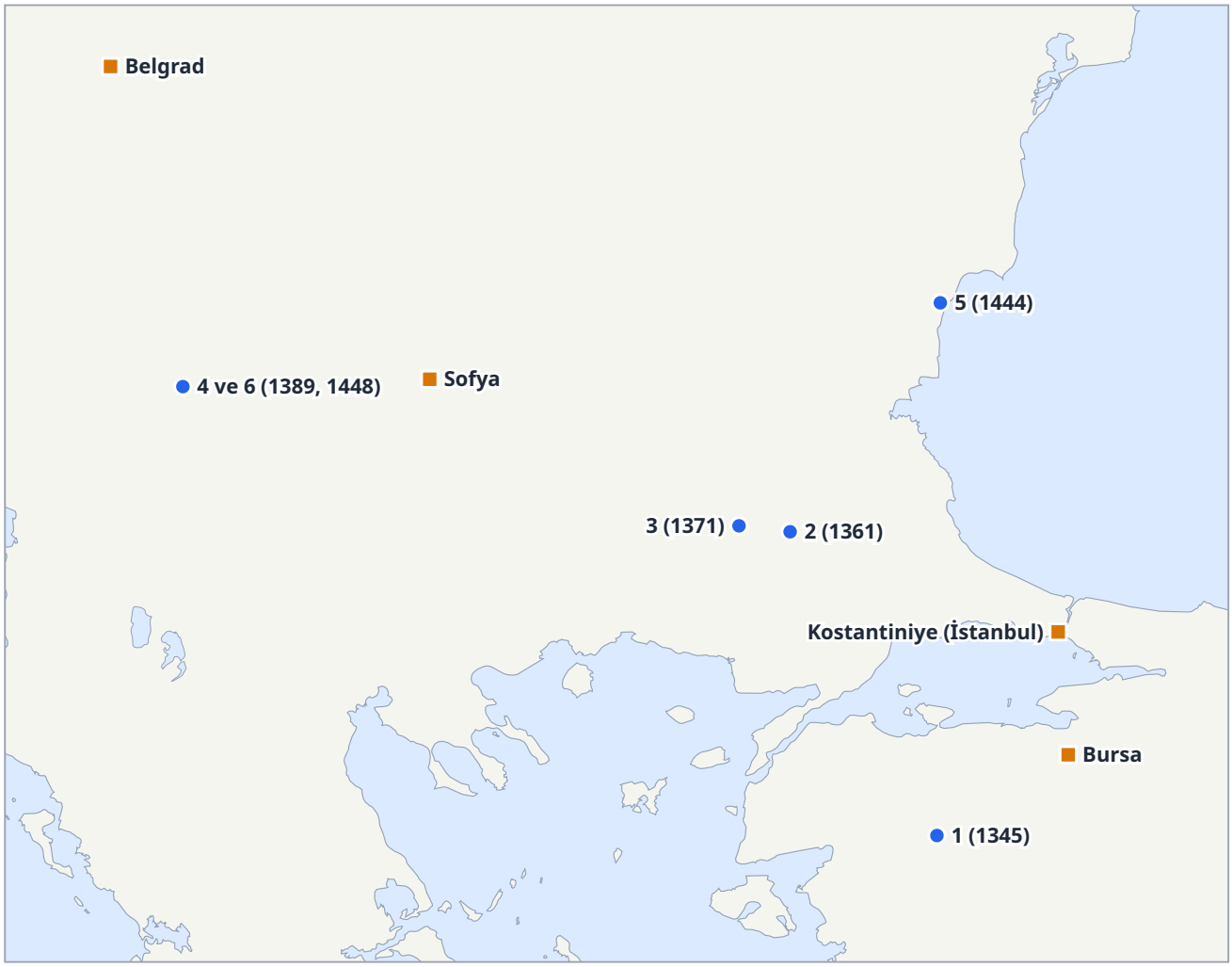
6. Bir öğrenci, 1345-1448 yılları arasındaki bazı olaylardan açıklamalı bir tarih şeridi hazırlamış; 2. ve 5. olayların açıklamasını yazmış, diğerlerini boş bırakmıştır.

Sıra	Olay (Yıl)	Siyasi-askerî önemi
1	Karesioğulları'nın Osmanlı topraklarına katılması (1345)	
2	Edirne'nin fethi (1361)	Şehir üs yapıldı; buradan hem Balkanlara hem İstanbul'a yönelik iki cephe açıldı.
3	Çirmen Savaşı (1371)	
4	I. Kosova Savaşı (1389)	
5	Varna Savaşı (1444)	Antlaşmayı bozan Macar-Eflak ordusu yenildi; Osmanlılar Balkanlarda yeniden güç kazandı.
6	II. Kosova Savaşı (1448)	

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 1'de bu olayların gerçekleştiği yerler sıra numaralarıyla gösterilmiştir.

Şekil 1. Tarih şeridindeki olayların gerçekleştiği yerler

Taban harita: Natural Earth (kamu malı). Konumlar yaklaşık.

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

6.1. Tarih şeridindeki **1., 3., 4. ve 6.** olayların siyasi-askerî önemini her biri için **ayrı birer cümle** hâlinde yazınız.

6.2. Tarih şeridindeki olaylardan yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda karşı karşıya kaldığı başlıca rakiplerin zamanla nasıl değiştiğini açıklayınız. Şekil 1'e göre olayların yerlerinin zamanla hangi yöne kaydığını belirtiniz ve bu değişimin **bir** nedenini şeritteki bir olayla ilişkilendiriniz.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba'nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	TAR.10.1.2. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliği yorumlayabilme	SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama (Değişim ve Sürekliliği Neden ve Sonuçlarıyla Yorumlama)
2	TAR.10.1.3. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerin sosyoekonomik faaliyetleri ile yerleşme ve şehirleşme anlayışları arasındaki ilişkiyi sorgulayabilme	KB2.8. Sorgulama
3	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	KB2.7. Karşılaştırma
4	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama
5	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama
6	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama

Puanlama Tablosu

1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1	4.2	4.3	5.1	5.2	6.1	6.2	Toplam
6	5	6	6	6	5	8	9	6	6	5	8	8	8	8	100

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: süreklilik unsurunu belirleme 2 + Kaynak A'dan ifade 2 + Kaynak B'den ifade 2.

Beklenen cevap (aşağıdakilerden biri):

- **Hükümdarın adaleti ve halkın refahını sağlama sorumluluğu:** Kaynak A'da töre kağandan "halkını doyurmasını ve adaletle hükmetmesini" bekler; Kaynak B'de sultanlar "adaleti sağlamayı ve halkın refahını gözetmeyi temel görevleri arasında" görür. Bu sorumluluk İslamiyet'in kabulünden sonra da sürmüştür.
- **Ülkenin hanedanın ortak malı sayılması (veraset anlayışı):** Kaynak A'da ülke "kağan ailesinin ortak malı" sayılır ve ailenin erkek üyelerinin her biri tahtta hak sahibidir; Kaynak B'de ülke "yine hanedanın ortak malı" sayılır.

KISMİ PUAN: Süreklilik unsuru doğru belirlenip yalnızca bir kaynaktan ifade gösterilmişse 4 puan; unsur doğru belirlenmiş ama hiçbir kaynaktan ifade gösterilmemişse 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; değişim gösteren bir unsuru (halife onayı, şer'î kurallar, yeni alametler) süreklilik olarak yazan; yalnızca Kaynak B'de geçen onlu sistemi iki kaynakta ortakmış gibi gösteren ya da kaynaklarla çelişen cevap.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

1.2. TAM PUAN (5 PUAN)

Puan dağılımı: birinci neden 3 + ikinci neden 2 (her biri açıklamalı).

Beklenen cevap (aşağıdakilerden herhangi ikisi):

- **İslamiyet'in kabulü ve İslam devlet geleneğiyle tanışma:** Türkler Müslüman olduktan sonra hükümdarın meşruiyeti yalnız Tanrı'nın bağışladığı yetkiye değil, halifenin onayına da dayandırılmaya başlandı; halifenin verdiği unvan ve lakaplar, adına okunan hutbe gibi alametler bu yeni meşruiyetin göstergesi oldu.
- **Halifeliğin ve İslam dünyasının koruyuculuğunun üstlenilmesi:** Selçuklu sultanları halifeliğin koruyuculuğunu üstlenerek Müslüman ülkeler arasında güç ve saygınlık kazandı; bu konumu gösteren yeni saltanat işaretleri önem kazandı.
- **Yönetimde töreyle birlikte şer'î kuralların uygulanması:** Devlet yönetimine dinî esasların girmesi, hükümdarın dinle ilişkisini simgeleyen yeni alametlerin kullanılmasını kolaylaştırdı.

KISMİ PUAN: Yalnızca bir neden açıklamalı yazılmışsa 3 puan; iki neden yalnız başlık düzeyinde (açıklamasız) yazılmışsa 2 puan; tek neden başlık düzeyinde yazılmışsa 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, yalnızca alametlerin adlarını sıralayan ya da kaynakla ilgisiz neden yazan cevap.

1.3. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: merkezî otoriteye etkisi 3 + Büyük Selçuklu örneği 3.

Beklenen cevap:

- **Sonuç:** Tahtın kime geçeceği kesin kurala bağlı olmadığından hanedanın bütün erkek üyeleri tahtta hak iddia edebiliyordu. Bu durum hanedan içi çatışmalara ve taht kavgalarına yol açarak merkezî otoriteyi zayıflatabiliyor, devletin dağılmasına zemin hazırlayabiliyordu.
- **Örnek (biri yeterli):**
- Alp Arslan'ın ölümünden sonra Melikşah sultan ilan edilince Alp Arslan'ın kardeşi Kavurt Bey tahtı ele geçirmek için harekete geçti; Melikşah ancak savaşı kazanarak tahtta rakipsiz kalabildi.
- Hanedan üyesi melikler, yanlarına atabeylerle eyaletlere gönderiliyordu; bazı atabeylerin bulundukları eyaletlerde nüfuzlarını kullanarak özerklik ilan etmesi merkezî otoriteyi zayıflattı ve Büyük Selçuklu Devleti'nin dağılmasında etkili oldu.

KISMİ PUAN: Merkezî otoriteye etkisi doğru açıklanmış ancak örnek verilmemişse 3 puan; yalnızca örnek (Kavurt Bey ya da atabeylik) adı verilip merkezî otoriteyle bağlantısı kurulmamışsa 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, Kaynak A ile çelişen (ör. tahtın kurala bağlı olduğunu söyleyen) ya da Büyük Selçuklu dışından örnek veren cevap.

2.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 3 (her arazi türü için ad 1 + gelirin kullanım amacı 2).

Beklenen cevap:

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Has arazi:** Sultanın kendisine ait bağ, bahçe, tarla ve otlaklardır. Buradan alınan vergiler savaş ve diğer olağanüstü durumlarda kullanılmak üzere ihtiyat hazinesine aktarılır.
- **Vakıf arazi:** Liyakat sahibi devlet adamlarına, din ve kültür alanında hizmet verenlere verilen mirî arazilerin hayır işlerine ayrılan bölümüdür. Gelirleriyle cami, medrese, hastane ve kervansaray gibi yapılar inşa ettirilir ve bakımları yapılır.

KISMİ PUAN: Her madde ayrı puanlanır. Arazi adı doğru, kullanım amacı yazılmamış ya da yanlışsa o madde için 1 puan; kullanım amacı doğru, arazi adı yanlış ya da eksikse o madde için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan ya da kaynaktaki anlatımla eşleşmeyen arazi türü (ör. ikta, öşrî, haraci) yazan madde 0 puan alır.

2.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: güvencenin ticarete etkisi 2 + yerleşmeye etkisi 2 + şehirleşmeyle ilişkilendirme 2.

Beklenen cevap (kabul aralığı):

- Tüccarın kaybının devletçe karşılanması, yolların güvensizliğinden çekinen tüccarları ticarete yönlendirmiş; ticaret yollarındaki kervan hareketini canlandırmıştır.
- Canlanan ticaret, yollar üzerindeki konaklama yerlerine (kervansaray, han) ve ticari merkezlere duyulan ihtiyacı artırmış; bu noktaların çevresinde hizmet veren insanlar yerleşmiş, pazar ve panayır yerleri gelişmiştir.
- Ticaretin güvence altında büyümesi, tüccar ve zanaatkârların yerleştirildiği şehirlerin çarşı ve pazarlarını canlandırmış; şehirlerin nüfusunun ve ekonomik öneminin artmasına katkı sağlamıştır.

Öğrenci ilişkiyi kendi akıl yürütmesiyle kurabilir; güvence → ticaretin canlanması → yerleşme/şehirleşme zinciri gerekçeli kurulmuşsa tam puan verilir.

KISMİ PUAN: Yalnızca güvencenin ticareti canlandırdığını yazıp yerleşme ve şehirleşmeyle ilişki kurmayan cevap 2 puan; ticaret ile yerleşmeyi ilişkilendirip şehirleşmeye değinmeyen ya da gerekçesiz değinen cevap 4 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, yalnızca "şehirler büyüdü" gibi gerekçesiz tek ifade içeren ya da kaynakla çelişen cevap.

2.3. TAM PUAN (5 PUAN)

Puan dağılımı: konargöçerler 2 + zanaatkâr ve tüccarlar 2 + iki yerleştirmenin ortak sosyoekonomik sonucuna değinme 1.

Beklenen cevap:

- **Konargöçerler:** Hayvancılıkla geçindikleri için geniş otlaklara ihtiyaç duyarlar; otlak bölgelerine yerleştirilmeleri hayvancılığın sürmesini, üretimin ve devlete ödenen vergilerin devamını sağlar.
- **Zanaatkâr ve tüccarlar:** Geçimleri çarşı, pazar ve alıcıya bağlıdır; şehirlere yerleştirilmeleri zanaat ve ticaretin gelişmesini, şehirlerin ekonomik merkez hâline gelmesini sağlar. Şehirlerde meslek gruplarına göre biçimlenen mahalleler ve loncalar bu yerleşimin bir sonucudur.
- **Ortak sonuç:** Her grubun geçim kaynağına uygun yere yerleştirilmesi, toplumun ekonomik faaliyetlerinin yerleşme düzenini belirlediğini gösterir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

KISMİ PUAN: Yalnız bir grubun yerleştirilme amacını doğru açıklayan cevap 2 puan; iki grubun amacını doğru açıklayıp ortak sonuca değinmeyen cevap 4 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, yalnızca "üretimi artırmak için" gibi gerekçesiz tek ifade içeren ya da kaynakla çelişen cevap.

3.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: benzerlik 4 + farklılık 4 (her biri için tespit 2 + tablodan dayanak 2).

Beklenen cevap:

- **Benzerlik:** Her iki tarihçi de kuruluşu kendi başına, birdenbire ortaya çıkmış bir olay olarak değil, Anadolu'daki Türk siyasi geçmişi (Selçuklu dönemi ve Türkmen beylikleri) içinde inceler. Köprülü kuruluşu Anadolu beylikleri ve Türkiye Selçuklu tarihinin devamı olarak görür; İnalcık da gazi Türkmen beyliklerinin kuruluşuyla birlikte ele alır.
- **Farklılık (biri yeterli):**
- Köprülü, Osmanlıların öteki Anadolu Türkleriyle siyasi, iktisadi ve kültürel birliğini öne çıkarır; İnalcık ise Türkmen göçünün yanına Moğol egemenliği altında hız kazanan gaza hareketini ve şehirlerin milletlerarası pazar hâline gelmesini ekleyerek birden çok etkeni birlikte açıklar.
- İnalcık, Köprülü'den farklı olarak ekonomik etkeni (ticaret ve pazarlar) kuruluşun unsurları arasında açıkça sayar.

KISMİ PUAN: Yalnız benzerlik ya da yalnız farklılık tablodan dayanakla açıklanmışsa 4 puan; benzerlik ve farklılık tablodan dayanak gösterilmeden genel ifadelerle yazılmışsa 4 puan; ikisinden yalnız biri dayanaksız yazılmışsa 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; tablodaki bilgilerle çelişen; farklılık olarak tablonun son satırındaki kaynak kullanımını yazan (bu bilgi 3.2'de ölçülür) ya da benzerlik ile farklılığı aynı içerikle tekrar eden cevap.

3.2. TAM PUAN (9 PUAN)

Puan dağılımı: birinci sonuç 3 + ikinci sonuç 3 + yöntemin katkısı 3.

Beklenen cevap:

- **Sonuç 1:** Pachymeres'e göre Osman Gazi, Kastamonu uç bölgesindeki Çobanoğulları'nın emrinde Bizans'a karşı en uç sınırda savaşan bir boy beyi ve alptı. Osmanlı rivayetiyle karşılaştırınca İnalcık, öteki uç beyleri gazayı gevşek tutarken Osman'ın gazayı büyük bir atılganlıkla sürdürdüğü ve gazi alpların önderi durumuna yükseldiği sonucuna varmıştır.
- **Sonuç 2:** Pachymeres'i okuyan İnalcık, Osman Gazi'nin asıl hedefinin İznik olduğunu ve Bizans-Osmanlı mücadelesinin Osman Gazi İznik'i kuşatınca imparatorun onu karşısına almasıyla başladığını tespit etmiştir; bu bilgi Osmanlı tarihlerinde açıkça yer almaz.
- **Katkı:** Köprülü'ye göre kuruluş dönemine ait İslam kaynakları az ve yetersizdir. İnalcık'ın, olayları farklı bir taraftan (Bizans'tan) anlatan bir kronikçiyi Osmanlı rivayetleriyle karşılaştırması bu eksikliği kısmen giderir; tek tarafın anlatımına bağlı kalmadan yeni kanıtlara ulaşılmasını ve rivayetlerin denetlenmesini sağlar.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır. Bir sonuç Pachymeres ile ilişkilendirilmeden genel ifadeyle yazılmışsa o öge için 1 puan; katkı Köprülü'nün tespitiyle ilişkilendirilmeden yalnızca "farklı kaynak kullanmak iyidir" düzeyinde yazılmışsa 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; İnalcık'a başka bir tarihçinin görüşünü ya da kanıtını (ör. Ahmedî'nin İskendername'si, Ulu Çınar menkıbesi) atfeden; Pachymeres'i Osmanlı kronikçisi olarak gösteren cevap.

4.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: kaynak sorunu 2 + birinci yol 2 + ikinci yol 2.

Beklenen cevap:

- **Kaynak sorunu:** Kuruluş dönemine ait yazılı kaynaklar azdır ve olaylardan çok sonra yazılmıştır; ilk Osmanlı kronikleri Osman Bey'in döneminden yaklaşık yüz yıl sonra kaleme alınmıştır. Bu nedenle kuruluşa dair bilgiler olayları yaşayanların tanıklığına değil, sonradan aktarılan anlatımlara dayanır.
- **Birinci yol:** Bazı tarihçiler eksik bilgiyi kendi teorik çıkarımlarıyla doldurmuştur; bu çıkarımlar kanıta değil yoruma dayandığı için eleştirilir.
- **İkinci yol:** Bazı tarihçiler kroniklerdeki ve seyahatnamelerdeki menkıbeleri olduğu gibi gerçek kabul etmiştir; menkıbeler sonradan oluşmuş anlatılar olduğundan bu tutum kurgusal bir tarih anlatımına yol açar.

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır; ögeyi kaynağa dayandırmadan yalnızca başlık düzeyinde yazan öğrenci o öge için 1 puan alır.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen ya da kaynakta olmayan bir nedeni (ör. tarihçilerin farklı milletlerden olması) sorun olarak gösteren cevap.

4.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 3 (her yıl için yıl 1 + dayanak 2).

Beklenen cevap:

- **1302:** Halil İnalcık'ın kabul ettiği yıldır; Osman Bey'in Doğu Roma ordusuna karşı kazandığı Koyunhisar (Bapheus) Savaşı'na dayanır.
- **1299:** Kâtip Çelebi'nin 1648'de yazdığı Takvimü't-Tevarih'te verilen yıldır; 1869'da yazılan ders kitabına göre Osman Bey'in bu yıl Karacahisar'da adına hutbe okutarak bağımsızlığını ilan etmesine dayanır. (İki dayanaktan biri yeterlidir.)

KISMİ PUAN: Yalnızca yıllar doğru yazılıp dayanakları yazılmamışsa 2 puan; yalnız bir yıl dayanağıyla birlikte doğru yazılmışsa 3 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan ya da yıl ile dayanağı karıştıran (ör. Koyunhisar Savaşı'nı 1299'a bağlayan) cevap.

4.3. TAM PUAN (5 PUAN)

Puan dağılımı: yargı 1 + zaman gerekçesi 2 + tekrarın kanıt değeri üzerine gerekçe 2.

Beklenen cevap:

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Yargı:** Hayır; bir tarihin çok yerde tekrarlanması onu tek başına kanıtlamaz.
- **Zaman gerekçesi:** Kaynakta 1299'u veren eserlerin hepsi olaylardan çok sonra hazırlanmıştır: Takvimü't-Tevarih 1648'de, salnameler 1851'den sonra, ders kitabı 1869'da yazılmış; nişan II. Abdülhamid Dönemi'ne, kutlamalar 1999'a aittir. Bunlar olayların çağdaşı değildir.
- **Tekrar gerekçesi:** Bu kaynaklar büyük olasılıkla aynı geleneksel kabulü birbirinden aktararak tekrar etmektedir; resmî ve yaygın kabul görmek bir bilginin doğru olduğunu göstermez. Bir tarihin kanıt değeri, olaylara yakın ya da çağdaş kaynaklarla karşılaştırılarak sınanır (ör. Koyunhisar Savaşı'nı çağdaşı Pachymeres'in de anlatması).

KISMİ PUAN: Yargı ve zaman gerekçesi doğru, tekrar gerekçesi yoksa 3 puan; yargı ve tekrar gerekçesi doğru, zaman gerekçesi yoksa 3 puan; yalnızca yargı gerekçesiz yazılmışsa 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; "çok yerde geçtiği için kesin doğrudur" diyen ya da kaynaklardaki yılları karıştıran cevap.

5.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 4 + 4 (her madde için siyaset 2 + savaşa giden sürece etkisi 2).

Beklenen cevap (aşağıdakilerden herhangi ikisi):

- **Beylikleri bağlama ve merkeziyetçilik:** Bayezid'in Anadolu beyliklerini Osmanlı'ya bağlaması ve merkeziyetçi yönetimi, imtiyazlarını ve topraklarını kaybeden Türkmen beylerinin Timur'un himayesine girmesine yol açtı; Timur Anadolu'ya müdahale için dayanak kazandı.
- **Memluk topraklarına ilerleme:** Osmanlı kuvvetlerinin Malatya ve Elbistan'a kadar ilerlemesi Memluklerle ilişkileri bozdu; Timur'a karşı olası bir Osmanlı-Memluk ittifakı engellendi ve Osmanlı Timur karşısında yalnız kaldı.
- **Timur'dan kaçanları kabul etme:** Celâyirli Sultan Ahmet ile Karakoyunlu Kara Yusuf'un Osmanlı'ya sığınması iki hükümdar arasındaki gerilimi artırdı.

KISMİ PUAN: Yalnızca bir madde metne dayalı ve etkisiyle açıklanmışsa 4 puan; madde siyaset olarak doğru belirlenip savaşa giden sürece etkisi açıklanmamışsa o madde için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, metinle çelişen, yalnız başlık yazan (ör. "Anadolu beylikleri") ya da Ankara Savaşı'nın sonuçlarını neden olarak gösteren cevap.

5.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 4 + 4 (her etki için açıklama 2 + metinden kanıt 2).

Beklenen cevap (aşağıdakilerden herhangi ikisi):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Beyliklerin yeniden kurulması:** Timur'un izniyle Anadolu beylikleri yeniden kuruldu ve Osmanlı'nın Anadolu'da sağladığı siyasi birlik bozuldu. Kanıt: "Anadolu beyliklerinin yeniden kurulmasına izin verdi."
- **Osmanlı topraklarının şehzadeler arasında bölünmesi:** Timur, Bayezid'in oğullarını bulundukları bölgelerin hâkimi ilan ederek devleti bölmeye çalıştı; şehzadeler arasındaki taht mücadelesi Fetret Devri'ne yol açtı. Kanıt: "Bayezid'in oğullarını da bulundukları bölgelerin hâkimi ilan etti." / "Şehzadeler 1402-1413 yılları arasında hem birbirleriyle hem de Anadolu beylikleriyle mücadele etti."
- **Anadolu'da toprak kaybı:** Osmanlılar Balkanlardaki topraklarını büyük ölçüde korurken Anadolu'da önemli toprak kayıpları yaşadı. Kanıt: "Anadolu'da önemli toprak kayıpları yaşadı."

KISMİ PUAN: Yalnızca bir etki metinden kanıtla açıklanmışsa 4 puan; etki doğru açıklanıp metinden kanıt gösterilmemişse o etki için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, metinle çelişen ya da Balkanlardaki durumu Anadolu'ya etki olarak sunan cevap.

6.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 4 olay × 2 puan.

Beklenen cevap:

- **1. Karesioğulları'nın katılması (1345):** Karesioğulları'nın denizcilik tecrübesi ve Evrenos Gazi, Gazi Fazıl, Ece Bey gibi gazilerin savaş tecrübesi, Osmanlı'ya Rumeli fetihlerinde önemli avantaj sağladı.
- **3. Çirmen Savaşı (1371):** Meriç kıyısında Sırp ordusunun baskınla bozguna uğratılması Balkanlardaki ilerleme için dönüm noktası oldu; birçok Doğu Roma, Sırp ve Bulgar feodal beyi Osmanlı'nın vasalı hâline geldi.
- **4. I. Kosova Savaşı (1389):** Sırbistan Osmanlı hâkimiyetine girdi (Stefan Lazarevic vasal oldu); Doğu Roma'nın Balkan ülkeleriyle bağlantısı koptu ve Osmanlı toprakları içinde sıkışan bir adacık durumuna düştü. (Bu ikisinden biri ya da Osmanlı ile ortak sınırı olan Macaristan'ın harekete geçmesi kabul edilir.)
- **6. II. Kosova Savaşı (1448):** Hunyadi komutasındaki Macar ordusunun yenilmesiyle Macarların Balkanlardaki etkisi büyük ölçüde sona erdi; Rumeli'de Osmanlı iktidarı yeniden kök saldı.

KISMİ PUAN: Her olay ayrı puanlanır. Olaya uygun ama somut sonucu olmayan genel ifade (ör. "önemli bir zaferdir") yazan öğrenci o olay için 1 puan alır.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, olayı başka bir olayla karıştıran (ör. Çirmen'de Macarlarla savaşıldığını yazan) ya da tarihsel olarak hatalı cümle 0 puan alır.

6.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: önceki rakipler 2 + sonraki rakipler 2 + olay yerlerinin kayışı 2 + değişimin nedeni 2.

Beklenen cevap:

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Önceki dönem:** 1371 ve 1389'daki savaşlarda Osmanlı'nın karşısındaki başlıca güçler Sırp despotları, Bulgar ve Doğu Roma feodal beyleriydi (Çirmen'de Rumları da içeren Sırp ordusu, I. Kosova'da Sırp hükümdarı Lazar'ın başındaki müttefik güçler).
- **Sonraki dönem:** 1444 ve 1448'deki savaşlarda başlıca rakip Macar Krallığı oldu (Varna'da Macar-Eflak ordusu, II. Kosova'da Hunyadi komutasındaki Macar ordusu).
- **Olay yerlerinin kayışı (Şekil 1):** Olaylar önce Anadolu'da (1: Karesi) ve Boğazların hemen Avrupa yakasında, Edirne çevresinde (2, 3) geçerken sonra Balkanların iç kesimlerine ve kuzeyine, Kosova'ya (4, 6) ve Karadeniz kıyısındaki Varna'ya (5) kaymıştır; Osmanlı'nın mücadele alanı batıya ve kuzeye, Macaristan'a doğru genişlemiştir.
- **Nedeni:** I. Kosova Savaşı'ndan sonra Sırbistan Osmanlı'ya bağlanınca Osmanlı ile Macaristan ortak sınıra sahip oldu; Kosova zaferi Macaristan'ı harekete geçirdi. Ayrıca Çirmen ve I. Kosova'dan sonra Balkan feodal beylerinin vasal hâline gelmesi, Osmanlı'ya karşı direnişin daha güçlü bir devlete, Macaristan'a kalmasına yol açtı.

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (2 + 2 + 2 + 2). Rakip, şeritteki olayla eşleştirilmeden yazılmışsa o öge için 1 puan. Kayış yalnızca "yer değişti" diye yön belirtilmeden yazılmışsa 1 puan. Neden şeritteki bir olayla ilişkilendirilmeden genel ifadeyle yazılmışsa neden için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, rakipleri olaylarla yanlış eşleştiren (ör. II. Kosova'da Sırplarla savaşıldığını yazan) ya da Ankara Savaşı gibi şeritte olmayan olaylara dayanan cevap.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif